

Jak słusznie zauważył autor we wstępie do omawianej pracy, choć prasa dla dzieci znajduje się od wielu lat w kręgu zainteresowania badaczy wielu dyscyplin, to polskie piśmiennictwo naukowe poświęcone temu zagadnieniu jest reprezentowane prawie wyłącznie przez liczne, drobne opracowania i przyczynki. Natomiast, przy stosunkowo dużym obecnie i stale rosnącym zainteresowaniu tematem, zauważalny jest nadal brak szerszych prac o charakterze monograficznym, będących wynikiem pogłębionych studiów poświęconych prasie dziecięcej i młodzieżowej. Zaistniała luka właściwie wypełnia wydana w 2009 r. książka – związanej z krakowskim ośrodkiem badań prasoznawczych – Michała Rogoża.

Przedmiotem rozprawy są pisma adresowane do dzieci i młodzieży, wydawane w latach 1945–1989 przez Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia”. Przyjęta cezura czasowa nie budzi żadnych zastrzeżeń, raczej cieszy tak szeroki zasięg chronologiczny, pozwalający na szerszą ocenę zjawiska. W zakresie czasopiśmiennictwa dla tej grupy odbiorców na przestrzeni omawianych lat zachodziły interesujące zmiany ilościowe i jakościowe, które autor prześledził wnikliwie i określił bardzo precyzyjnie. Ponadto wybór oferty „Naszej Księgarni” jako przedmiotu analizy pozwolił nie tylko na ocenę dorobku najważniejszej instytucji odpowiedzialnej za do-

Michał Rogoż, *Czasopisma dla dzieci i młodzieży Instytutu Wydawniczego „Nasza Księgarnia” w latach 1945–1989. Studium historycznoprasowe*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego 2009, 266 s.: il., ISBN 978-83-7271-543-2

starczanie periodyków do rąk młodych czytelników, ale będąc reprezentatywny dla całego sektora, dał także możliwość oceny i wnioskowania odnośnie do całego rynku prasy dziecięcej i młodzieżowej w omawianym okresie.

Sposób postępowania z materiałem potwierdza właściwe przygotowanie Michała Rogoża do pracy badawczej. Znajomość metodologii badań prasoznawczych pozwoliła autorowi zaprezentować interesujące „studium historycznoprasowe”, które obok rozległej analizy prasoznawczej dostarcza licznych informacji o genezie podejmowanych inicjatyw. Rozprawa składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy stanowi odrębne omówienie historii działalności wydawnictwa „Nasza Księgarnia” – od momentu powstania oficyny w 1921 r. do końca roku 1989. Pozostałe dwa poświęcono właściwej prezentacji czasopism dla dzieci i młodzieży o treści uniwersalnej (6 tytułów) oraz czasopism popularnonaukowych dla młodzieży (4 tytuły). Jak zastrzegł we

wstępie autor rozprawy, w rozdziale drugim i trzecim „wykorzystano charakterystyczne dla prasoznawstwa metody opisowe oraz techniki statystyczne. Uwzględnivszy rozległość materiału badawczego oraz jego specyfikę, w ograniczonym zakresie stosowano metodę analizy zawartości prasy” (s. 13). Wykorzystanie technik statystycznych jest w pracy bardzo widoczne. Można zaryzykować tezę, że autor zliczył dokładnie wszystko, co było policzalne: poczynając od prostych zestawień osobowych, dotyczących nakładów, objętości, kanałów dystrybucji, sprzedaży, zwrotów, prenumeraty, eksportu omawianych czasopism, cen, aż po zestawienia częstotliwości zamieszczania ilustracji poszczególnych grafików (por. s. 58), źródeł pozyskiwania zdjęć od instytucji (s. 79). Szacunek budzą żmudne obliczenia proporcji ilustracji i tekstu na podstawie analizy losowo wybranych numerów (s. 30, 77), procentowego udziału fotografii na łamach pism (s. 78, 400) czy proporcji zamieszczanych treści (s. 32, 114–115, 153).

Tekst pracy uzupełniają schematy oraz aneks (zawierający zarówno zestawienia sporządzone przez autora, jak i przejęte z innych źródeł). Całość została zaopatrzona w niezwykle potrzebny w tego typu publikacji indeks osobowy oraz stosowne wykazy. Warto podkreślić, że na wartość merytoryczną pracy wpływają również liczne przypisy (w całej pracy jest ich ponad 1400), zawierające obok wskazań bibliograficznych cenne uwagi i uzupełnienia o charakterze statystycznym

oraz notki biograficzne. Informacje zawarte w przypisach poszerzają znacznie tekst, jednocześnie nie zaburzając jego czytelnej struktury. Widać to np. przy „wylizankach” osobowych, kiedy pojawiają się zestawienia autorów, grafików, ilustratorów współpracujących z omawianymi czasopismami (por. np. s. 75–78, 102–106, 127–139, 188–189).

Zbiór źródeł wykorzystanych przy powstaniu omawianej książki jest imponujący: obok analizowanych czasopism (dla kompletności kwerendy autor korzystał ze zbiorów kilku placówek krakowskich oraz Biblioteki Narodowej i Muzeum Książki Dziecięcej w Warszawie), Michał Rogoż wykorzystał materiały archiwalne (pochodzące z zasobu Archiwum Akt Nowych w Warszawie, a także Archiwum Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu oraz archiwów: zakładowego „Naszej Księgarni” i Związku Nauczycielstwa Polskiego), niepublikowane opracowania oraz wywiady. Dopiero jednak przestudiowanie załączonego wykazu literatury przedmiotu potwierdza szczegółowość kwerendy i kompletność wykorzystanego materiału. Obok wydawnictw ciągłych znajdziemy w nim katalogi, bibliografie, dużą liczbę publikowanych wspomnień i pamiętników, a także ogłoszone drukiem oraz niepublikowane opracowania związane z tematem rozprawy (180 pozycji). Tak bogaty materiał – w tym bardzo liczne fragmentaryczne opracowania – stanowi dla badacza prawdziwe wyzwanie. Trudno bowiem nie zagubić się w gąszczu tego pozornego

bogactwa, a brak umiejętności w postępowaniu badawczym mogłyby przynieść negatywne skutki. Z takim zagrożeniem autor poradził sobie z łatwością, jaka cechuje dojrzałych badaczy. Wykazał się także właściwym dystansem przy ocenie rozwiązań systemowych w zakresie organizacji polskiego rynku wydawniczego w okresie PRL-u – z szacunkiem odnosząc się do dokonań „Naszej Księgarni” – równocześnie bez kompleksów poddając ocenie dorobek oficyny.

Dobra znajomość materiału i właściwe przygotowanie do pracy z nim oraz rozwaga cechująca piśmiennictwo Michała Rogoża zaowocowały obiektywizmem, o który niełatwo dzisiaj badaczom, w ocenie zjawisk zaistniałych w niedalekiej perspektywie czasowej. W kilku przypadkach nawet udało się autorowi zweryfikować dotychczasowe ustalenia i błędy (por. m.in. s. 37, 40, 68–69, 93, 103, 173). Niezaprzeczalnym atutem pracy Rogoża – dla jej potencjalnych czytelników – obok jasnej konstrukcji, staranności w odniesieniu do elementów formalnych, jest również nienaganna polszczyzna autora.

Książka autorstwa Michała Rogoża z całą pewnością na długi czas stanie się ważnym wyjściowym materiałem źródłowym i podstawą szczegółowych dociekań dla badaczy kilku dyscyplin (m.in. bibliologów, językoznawców, pedagogów czy literaturoznawców). Specjalnego znaczenia rozprawa nabiera w obliczu braku poważnych prac poświęconych najnowszej historii polskiego edytorstwa. Także dla zainteresowanych dobrymi wzorcami i świadomych uczestników rynku prasy dziecięcej (wydawców, autorów, redaktorów itp.) może stanowić cenne źródło inspiracji w ich pracy.

Dzięki starannej edycji, za którą odpowiada Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, ciekawej okładce i rozsądnej cenie omawiana pozycja ma szansę dotrzeć do szerszej grupy odbiorców zainteresowanych szeroko rozumianymi zagadnieniami prasy dla dzieci i młodzieży.

Dorota Degen

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Problematyka Ukrytego Internetu nurtuje specjalistów informacji już od końca lat 90. minionego stulecia, kiedy to okazało się, że ogólnodostępne wyszukiwarki internetowe indeksują i przeszukują zaledwie niewielki wycinek wciąż rozrastających się zasobów światowej sieci informacyj-

Jane Devine, Francine Egger-Sider,
Going beyond Google: the Invisible
Web in learning and teaching,
London: Facet Publishing 2009,
156 s., ISBN 9781856046589
